

- Instructions :**
- 1) Q. 1, 2 & 3 are compulsory.
 - 2) Attempt any two questions from the rest.
 - 3) The outline maps should be attached inside the main supplement.
 - 4) Draw figures wherever necessary.

Q. 1. A) Mark and name the following in the given map of Mumbai. [05]

- a) A place of historical importance in South Mumbai.
- b) Pawai lake
- c) Worli-Bandra sea link
- d) Girgaon Choupatti
- e) SEEPZ

B) Mark and name the following in the given outline map of Kokan. [05]

- a) District head quarter of Thane district.
- b) A place of religious tourism in Sindhudurga district
- c) Amboli Ghat
- d) A hydal power station in Raigad district
- e) A famous seafort in Raigad district.

Q. 2. Read the following case study and answer the questions. [10]

Constructions of dams are considered to be the solution for agricultural water needs, flood control and to drought prone situations. In the past three decades, India has seen the erection of some 1554 large dams. An estimated 20 million people have been displaced from the villages submerged under dam water. Thousands of hectares of fertile land and indiginous forests are destroyed. The construction of large dams has also led to earthquakes and frequent tremors. The Kabini project in Karnataka, for example, is responsible for submergence of 6000 acres of fertile land and 30,000 acres of forested area. Almost all the major rivers of India are obsoring dam constructions leading to environmental degradation.

The solution can be seen in terms of construction of small, local dams.

(Source :- The Dispossessed)

- a) Discuss how dam construction is responsible for environmental degradation.
- b) Discuss any one environmental movement related with protest against dam construction.

Q. 3. Write Short Notes. (Any Two) [10]

- 1) ISO 16000
- 2) Eco-tourism
- 3) Earthquake
- 4) Green house effect
- 5) Spatial interaction

- Q. 4. A) Discuss various types of industries with suitable examples. [08]
B) What are the advantages and disadvantages of tourism ? [07]
- Q. 5. A) Explain any two disasters in detail related with nuclear accidents. [08]
B) What do you mean by disaster ? What should be the steps taken for management of disasters ? [07]
- Q. 6. A) What do you mean by bio-diversity ? What are reasons for rapid loss of bio-diversity ? [08]
B) Explain Chipko movement and Narmada Bachao Andolan in detail. [07]
- Q. 7. A) Explain the role of environmental impact assessment in the protection of environment. [08]
B) Discuss the concepts of green business and green consumption. [07]

वेळ : २ तास

मराठी भाषांतर

गुण : ६०

- सूचना : १) प्र. क्र. १, २ आणि ३ सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवावेत.
३) नकाशा आराखडे मुख्य उत्तर पत्रिकेच्या आतील भागात लावावेत.
४) आवश्यक तेथे आकृत्या काढाव्यात.

प्र. १. अ) दिलेल्या मुंबईच्या नकाशा आराखड्यात खालील गोष्टी दर्शावा आणि नावे द्या. (०५)

अ) दक्षिण मुंबईमधील ऐतिहासिक महत्व असलेले स्थळ

ब) पवई तलाव

क) वरळी-बांद्रा सी-लिन्क

ड) गिरगाव चौपाटी

इ) सिद्ध

ब) दिलेल्या कोकणच्या नकाशा आराखड्यात खालील गोष्टी दर्शावा आणि नावे द्या. (०५)

अ) ठाणे जिल्ह्याचे मुख्यालय

ब) सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील धार्मिक पर्यटनाचे स्थळ

क) अंबोली घाट

ड) रायगड जिल्ह्यातील जलविद्युत निर्मिती केंद्र

इ) रायगड जिल्ह्यातील प्रसिद्ध जलदुर्ग

प्र. २. दिलेला घटनाअभ्यास वाचा आणि प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (१०)

कृषी क्षेत्राच्या पाण्याच्या गरजा, पूरनियंत्रण आणि दुष्काळजन्य स्थितीला पर्याय म्हणून मोठ्या धरणांची निर्मिती केली जाते. गेल्या तीन दशकांमध्ये, भारतामध्ये छोट्या मोठ्या अशा १५५४ धरणांची निर्मिती झाली. जवळपास २० दशलक्ष जनता त्यांच्या खेड्यांमधून निर्वासित झाली. ही सर्व खेडी धरणांखाली गेली. हजारो हेक्टर शेतजमिन आणि स्थानिक वने पूर्णतः नष्ट केली गेली. मोठ्या धरणांच्या निर्मितीमुळे भूकपाचे छोटे-मोठे धक्के

P.T.O.

ही बसण्यास सुरुवात झाली. उदाहरणार्थ कर्नाटकातील काबीनी धरणामुळे ६००० एकर शेतजमिन व ३०,००० एक वनजमिन पाण्याखाली बुडाली. भारतात जवळपास सर्वच मुख्य नद्यांवर धरणांची निर्मिती होताना आढळते ज्यामुळे पर्यावरणीय अवनती होताना आढळते. ह्या समस्येचे उत्तर छोट्या व स्थानिक धरणांची निर्मिती करण्यामध्ये आढळते.

- अ) धरणांची निर्मिती पर्यावरणीय अवनतीला कशी जबाबदार आहे याची चर्चा करा.
ब) धरणांच्या विरोधात केल्या गेलेल्या कोणत्याही एका पर्यावरणीय चळवळीचा परामर्श घ्या.

प्र. ३. टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

१) ISO १६०००

(१०)

२) पर्यावरण केंद्रित पर्यटन

३) भूकंप

४) हरितगृह परिणाम

५) क्षेत्रिय सहसंबंध

प्र. ४. अ) उद्योगधंद्याच्या विविध प्रकारांची सोदाहरण चर्चा करा.

ब) पर्यटनाचे फायदे आणि तोटे कोणते ?

(०८)

(०७)

प्र. ५. अ) कोणत्याही आण्विक अपघाताशी संबंधित आपत्ती स्पष्ट करा.

ब) आपत्ती म्हणजे काय ? आपत्तीचे व्यवस्थापन करण्यासाठी कोणते टप्पे घेणे आवश्यक आहे ?

(०८)

(०७)

प्र. ६. अ) जैवविविधता म्हणजे काय ? जैवविविधतेच्या जलद न्हासाची कारणे कोणती आहेत ?

ब) चिपको चळवळ आणि नर्मदा बचाओ आंदोलनांचे सविस्तर स्पष्टीकरण द्या.

(०८)

(०७)

प्र. ७. अ) पर्यावरण संरक्षणामधील Environmental Impact Assessment ची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) हरित उद्योग आणि हरित उपभोगाच्या संकल्पनांची चर्चा करा.

(०८)

(०७)

The solution can be seen in terms of construction of small, local dams.

(Source : The Dispossessed)

a) Discuss how dam construction is responsible for environmental degradation

b) Discuss any one environmental movement related with protest against dam construction.

Q. 3. Write Short Notes. (Any Two)

1) ISO 14000

2) Eco-tourism

3) Earthquake

4) Green house effect

5) Small dams

[10]